

Внутрішньогосподарський контроль розрахунків з оплати праці

Ходаківська Л.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри організації обліку та аудиту
Полтавської державної аграрної академії

Статтю присвячено особливостям внутрішньогосподарського контролю розрахунків з оплати праці. Наведено послідовність перевірки розрахунків з оплати праці на підприємстві. Систематизовано типові порушення і помилки, які виникають у процесі розрахунків з оплати праці.

Ключові слова: внутрішньогосподарський контроль, контроль розрахунків, розрахунки з оплати праці, контрольні процедури, вибіркові перевірки.

Ходаковская Л.А. ВНУТРИХОЗЯЙСТВЕННЫЙ КОНТРОЛЬ РАСЧЕТОВ ПО ОПЛАТЕ ТРУДА

Статья посвящена особенностям внутрихозяйственного контроля расчетов по оплате труда. Приведена последовательность проверки расчетов по оплате труда на предприятии. Систематизированы типичные нарушения и ошибки, возникающие в процессе расчетов по оплате труда.

Ключевые слова: внутрихозяйственный контроль, контроль расчетов, расчеты по оплате труда, контрольные процедуры, выборочные проверки.

Khodakivska L.O. INTERNAL CONTROL OF THE PAYROLL CALCULATIONS

The article is devoted to the internal controls of the payroll calculations. The sequence of the control procedures of the payroll payments in the enterprise is given. Analyzed typical violations and errors that can arise in the process of payroll calculations.

Keywords: internal control, control of payments, payroll calculations, control procedures, random checks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Контроль є однією з основних функцій управління підприємством. Сьогодні виникає необхідність у змінах організації та стимулювання праці, а також перегляду потребує система контролю операцій з оплати праці. Оплата праці є одним із найважливіших соціально-економічних явищ. Заробітна плата – це ефективний засіб підвищення зацікавленості працюючих у результатах своєї праці, її продуктивності, збільшенні обсягів виробленої продукції, поліпшенні її якості та асортименту.

Основною метою внутрішньогосподарського контролю є передбачення та запобігання можливим помилкам, порушенням, зловживанням, безгосподарності та іншим негативним явищам. Внутрішньогосподарський контроль розрахунків забезпечує дотримання підприємством чинного законодавства з оплати праці та правильність відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень з оплати праці показує, що

цією тематикою займаються багато вчених. Теоретичними та практичними питаннями внутрішньогосподарського контролю над розрахунками з оплати праці приділено увагу багатьох вітчизняних науковців: Л.В. Гуцаленко, Г.В. Арапа, І.Г. Пахомової, Р.Е. Островерхої, К. Крищенко, І.В. Сауха та ін.

Як зазначає Л.В. Гуцаленко, внутрішньогосподарський контроль праці та виплат працівникам має на меті встановлення достовірності облікових і звітних даних стосовно нормування, документування, нарахування, утримання та розрахунків з оплати праці [1, с. 238].

Г.В. Арап та І.Г. Пахомова підкреслюють, що налагоджена система контролю виплат працівникам на підприємстві забезпечить оперативне формування інформації для впровадження заходів з економії витрат на оплату праці через створення ефективних механізмів стимулювання, активізації трудових ресурсів, можливості доведення рівня оплати праці до реальної вартості робочої сили в напрямі загальної соціальної політики держави [2, с. 149].

На думку Р.Е. Островерхої, заробітна плата повинна мати функцію не лише винагороди, а й стимулу досягнення бажаного рівня продуктивності. Організація оплати праці на підприємстві – це сукупність дій, метою яких є визначення величини заробітної плати, принципів її нарахування, строків виплати, диференціації, співвідношення з іншими показниками діяльності підприємства [3, с. 174].

К. Крищенко вказує на те, що внутрішньогосподарський контроль обліку праці та заробітної плати спрямований на підвищення продуктивності праці, організацію повного використання робочого часу та кваліфікаційного потенціалу робітників, а також на правильне обчислення чисельності працівників для обліку заробітної плати з метою оподаткування. Для досягнення зазначеної мети на підприємстві мають бути чітко розподілені функції контролю та обліку між відділами [4, с. 11].

Як зазначає І.В. Саух, у ході перевірки слід звернути особливу увагу на правильність оформлення і нарахування різних виплат працівникам. До них належать виплати стимулюючого характеру (премії, винагороди за підсумками роботи за рік), виплати компенсаційного характеру [5, с. 432].

На нашу думку, до кінця не вирішеними залишаються питання щодо виявлення типових порушень і помилок, які виникають у процесі розрахунків з оплати праці, а також послідовність їх перевірки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – висвітлити особливості внутрішньогосподарського контролю розрахунків з оплати праці, розглянути мету контролю, послідовність перевірки розрахунків з оплати праці та навести типові порушення і помилки, які виникають у процесі розрахунків з оплати праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання посилюється необхідність у більш жорсткому та ретельному контролі діяльності суб'єктів

господарювання щодо дотримання трудового законодавства, у тому числі в питаннях розрахунків з оплати праці. У Законі України «Про оплату праці» визначено, що заробітна плата – це винагорода, зазвичай обчислена у грошових одиницях, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [6].

Кодекс законів про працю визначає, що право громадян України на працю, тобто на отримання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру, включаючи право на вільний вибір професії, роду занять і роботи, забезпечується державою. Держава створює умови для ефективної зайнятості населення, сприяє працевлаштуванню, підготовці й підвищенню трудової кваліфікації, а за необхідності забезпечує перепідготовку осіб, вивільнюваних у результаті переходу на ринкову економіку [7].

Організація внутрішньогосподарського контролю розрахунків з оплати праці є дуже відповідальною ділянкою, оскільки правильність його оцінок і прийняті на їх основі управлінські рішення впливають на результативність праці робітників, витрати підприємства та на формування й визначення обсягів доходу. Основною метою контролера під час перевірки розрахунків з оплати праці є визначення сильних сторін контролю, щоб переконатися у відсутності суттєвих помилок. Мету контролю розрахунків з оплати праці наведено на рис. 1.

Для здійснення контролю розрахунків з оплати праці контролер використовує такі джерела фактографічної інформації:

- генеральні та галузеві угоди;
- колективні договори;
- правила внутрішнього трудового розпорядку;
- трудові книжки;
- накази (розпорядження) про прийняття, звільнення, переведення на іншу роботу, про надання відпустки;

Рис. 1. Мета контролю розрахунків з оплати праці

- особові картки;
- штатний розпис;
- посадові оклади;
- тарифні сітки;
- розцінки;
- нормативи виробітку;
- таблиць обліку використання робочого часу;
- відомості виробітку продукції;
- наряди на виконання робіт;
- відомості виходу продукції;
- листок обліку простоїв;
- розрахунково-платіжні відомості;
- довідки та розрахунки для нарахування виплат працівникам;
- реєстр депонованої заробітної плати;
- накопичувальні картки виробітку і заробітної плати;
- реєстри синтетичного та аналітичного обліку за рахунком 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» (Журнал-ордер № 5 та № 5А);

- Головна книга;
- фінансова та статистична звітність підприємства (Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. № 1), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (ф. № 2), статистична звітність із праці (Звіт із праці) (ф. № 1-ПВ) та розрахунків із цільовими фондами).

Перевіряючи використання робочого часу за допомогою вибіркової перевірки на місцях, контролери переконуються у правильності ведення обліку відпрацьованого часу у звітному місяці. Вибіркова звірка чисельності працівників за розрахунково-платіжною відомістю з даними таблицю обліку відпрацьованого часу, особових карток і даними фактично відпущеної продукції або виконаної роботи дає змогу викрити можливі випадки спотворення інформації щодо відпрацьованого часу й, відповідно, незаконного нарахування оплати праці.

Одним з ефективних прийомів контролю є вибіркове зіставлення сум нарахованої заробітної плати з сум виплати працівникам.

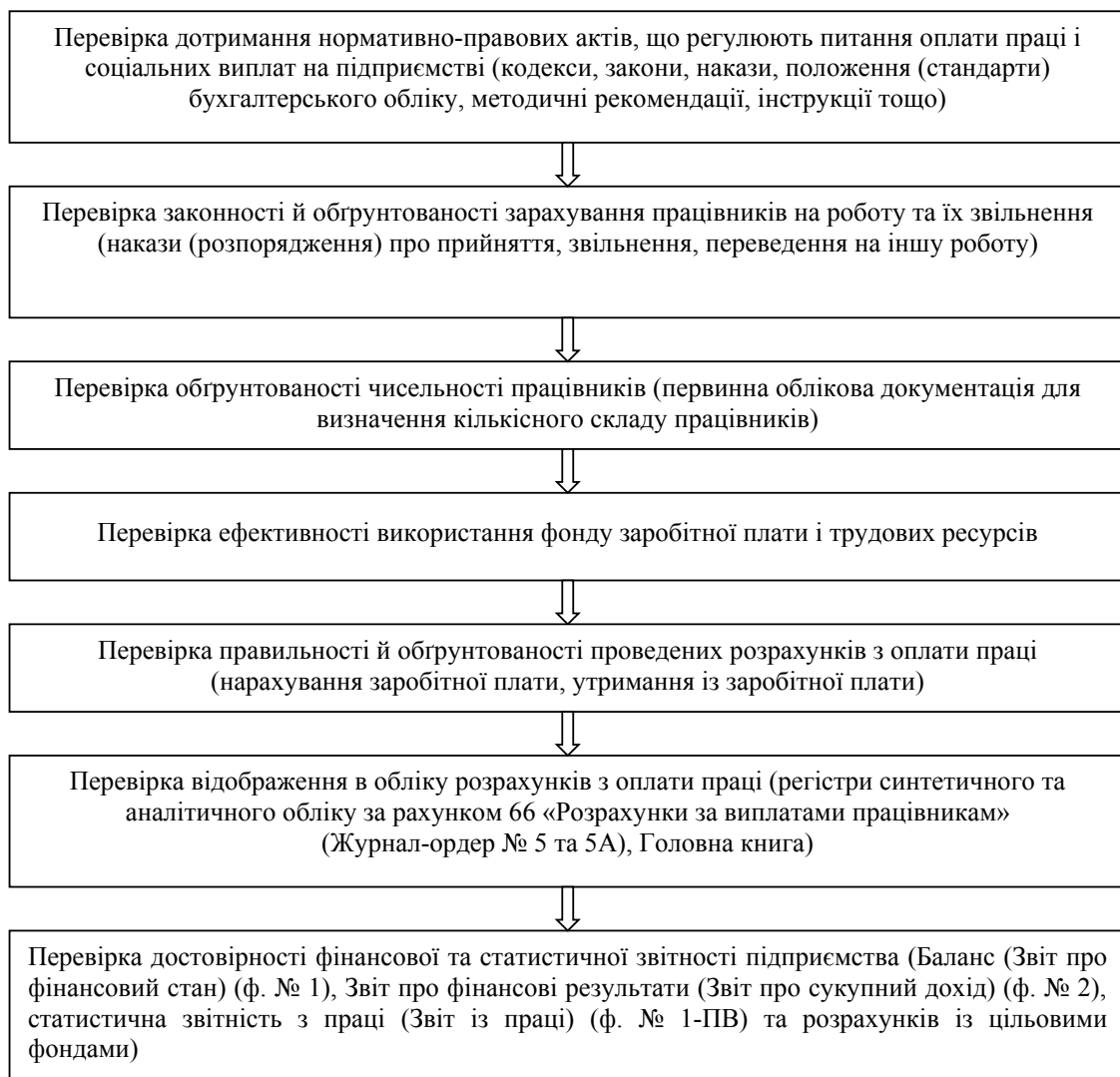

Рис. 2. Послідовність перевірки розрахунків з оплати праці

бітної плати, що зазначена в первинних документах, із даними підрахунків накопичувальної відомості згідно з табельними номерами працівників, а також звірка даних цих відомостей із сумами, зазначеними в розрахунково-платіжній відомості.

Дані розрахунково-платіжних відомостей порівнюють із даними кредитового обороту за рахунком 66 у Журналі-ордері № 5 та № 5А. Під час контролю розрахунків з оплати праці контролери перевіряють правильність арифметичних підсумків у документах на нарахування та виплату заробітної плати.

Після відстеження нарахованої заробітної плати контролери перевіряють правильність проведених утримань із заробітної плати. Станом на 1 липня 2018 р. встановлено такі утримання із заробітної плати:

- податок на доходи фізичних осіб – 18%;
- військовий збір – 1,5%;

– профспілковий внесок – 1% (за заявою працівника).

В обов'язковому порядку контролери встановлюють достовірність проведення утримань із заробітної плати за виконавчими листами, відшкодуванням завданих матеріальних збитків та іншими видами утримань. Для встановлення правомірності надання пільг щодо оподаткування прибутковим податком на доходи фізичних осіб під час контролю слід дослідити законність підстав для цього (право на отримання пільги підтверджується документально).

Послідовність перевірки розрахунків з оплати праці наведено на рис. 2.

У кінці перевірки контролер здійснює узагальнення результатів внутрішньогосподарського контролю розрахунків з оплати праці, що передбачає застосування отриманої інформації під час складання висновків та

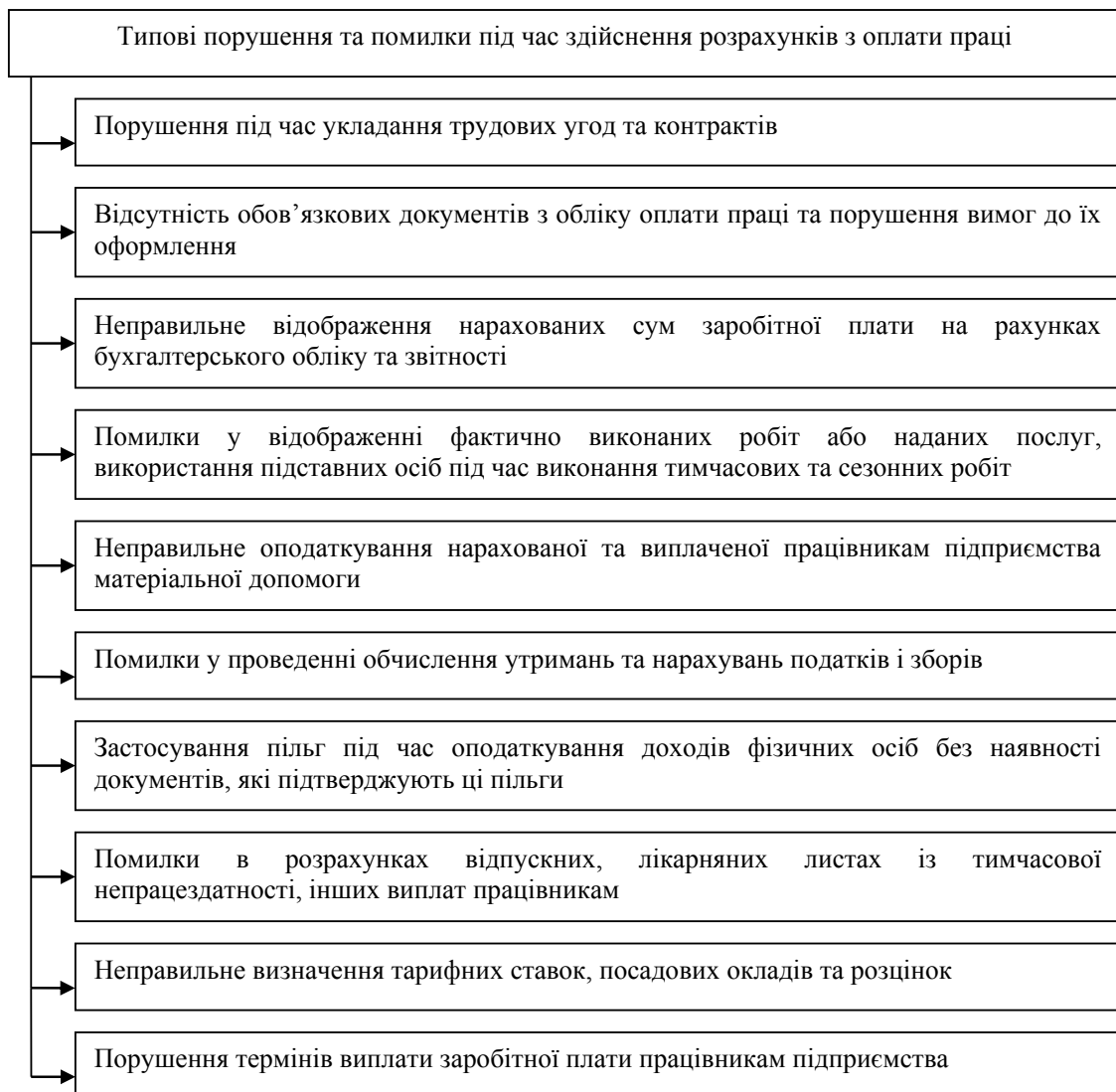

Рис. 3. Типові порушення та помилки під час здійснення розрахунків з оплати праці

надання пропозицій щодо усунення виявлених помилок, порушень, недоліків.

За даними перевірки інформація щодо виявлених порушень та відхилення щодо її достовірності розрахунків з оплати праці узагальнюється у звіті контролера про результати внутрішньогосподарського контролю або доповідній записці.

Систематизацію типових порушень під час здійснення розрахунків з оплати праці, які можуть бути виявлені контролерами під час перевірки, наведено на рис. 3.

За результатами перевірки керівництво підприємства приймає рішення щодо усунення порушень і відхилень стосовно способу та строків виправлення помилок, порядку внесення змін до облікової політики та способу покарання винних осіб або заохочення.

Порушення термінів виплати заробітної плати працівникам та законодавства про працю має правові наслідки та тягне за собою адміністративну та кримінальну відповідальність.

Висновки з цього дослідження. Контроль розрахунків з оплати праці є важливим та невід'ємним елементом системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. Під час перевірки особливу увагу потрібно приділяти первинним документам, що регламентують відносини з робітниками, а також

нарахування та виплату заробітної плати. Проведення перевірки розрахунків із персоналом передбачає контроль над дотриманням чинного законодавства про працю, правильність нарахування заробітної плати і проведення утримань із неї. Отже, контроль над розрахунками з оплати праці є досить трудомістким процесом, який потрібно проводити досить уважно та ретельно.

За результатами проведеного дослідження внутрішньогосподарського контролю пропонуємо такі заходи щодо поліпшення стану розрахунків з оплати праці:

- створити службу внутрішньогосподарського контролю на підприємстві, до компетенції якої будуть належать обов'язки щодо проведення заходів зі збереження даних об'єктів обліку від знищення та розкрадання;

- затвердити накази, положення, інструкції щодо дотримання цих вимог працівниками підприємства;

- розподілити обов'язки з перевірки та контролю оформлення, приймання, передачі документів до архіву, правильності оформлення інвентаризаційних відомостей;

- відповідальність за правильність оформлення документів щодо розрахунків з оплати праці та достовірність їх даних несуть особи, що склали цей документ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуцаленко Л.В., Коцупатрий М.М., Марчук У.О. Внутрішньогосподарський контроль: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
2. Арап Г.В., Пахомова І.Г. Шляхи вдосконалення аудиту оплати праці. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». 2010. Вип. 4(2). С. 149–155.
3. Островерха Р.Е. Організація обліку: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 568 с.
4. Крищенко К. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління оплатою праці. Україна: аспекти праці. 2009. № 6. С. 9–16.
5. Саух І.В. Методика перевірки операцій з оплати праці та пов'язаних із нею розрахунків. Вісник ЖДТУ. 2012. № 2(20). С. 428–433.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР / Верховна рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.
7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII / Верховна рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

REFERENCES:

1. Hutsalenko L.V., Kotsupatryy M.M., Marchuk U.O. (2014). Vnutrishn'ohospodars'kyu kontrol' [Internal control]. Kyiv: Center of educational literature, 496 p. (in Ukrainian).
2. Arap H.V., Pakhomova I.H. (2010). Shlyakhy vdoskonalennya audytu oplaty pratsi [Ways to improve audit of labor remuneration]. Bulletin of Dnepropetrovsk University. Economic series, vol. 4 (2), pp. 149-155. (in Ukrainian).
3. Ostroverkha R.E. (2012). Orhanizatsiya obliku [Organization of accounting]. Kyiv: Center of educational literature, 568 p. (in Ukrainian).
4. Kryshchenko K. (2009). Udoskonalennya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnya oplatoyu pratsi [Improvement of the organizational and economic mechanism of payment management]. Ukraine: aspects of labor, no. 6, pp. 9-16. (in Ukrainian).

5. Saukh I.V. (2012). Metodyka perevirky operatsiy z oplaty pratsi ta pov'yazanykh z neyu rozrakhunkiv [The procedure for checking payroll transactions and related settlements]. Bulletin ZHDTU, no. 2 (20), pp. 428-433. (in Ukrainian).

6. Pro oplatu pratsi: Zakon Ukrayiny vid 24 bereznya 1995 r. # 108/95-VR / Verkhovna rada Ukrayiny. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-vr>.

7. Kodeks zakoniv pro pratsyu Ukrayiny vid 10 hrudnya 1971 r. # 322-VIII / Verkhovna rada Ukrayiny. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.